

Rapport

Vern om skaperverket og kamp for rettferdighet i Borg bispedømme

Rapport etter Diakonipraksis høsten 2010

Lars Hellerdal

Mastergradsstudent i Diakoni 2009-2011

Diakonhjemmet Høgskole

Innhold

- 1.0 Innledning
- 2.0 Rapport fra møter, arrangementer og lokale besøk m.m.
 - 2.1 Resursgruppen for forbruk og rettferd
 - 2.2 Borg bispedømmekontor
 - 2.3 Klimaseminar i Moss
 - 2.4 Rettferdig handel Østfold
 - 2.5 Stiftskongress
 - 2.6 Askim grønne menighet
 - 2.7 Moss grønne menighet
 - 2.8 Planer for grønne menigheter
 - 2.9 Intervjuer til masteroppgave
- 3.0 Konklusjoner og utfordringer
 - 3.1 Videreutvikle grønne menigheter
 - 3.2 Vern om diakonirådgiver
 - 3.3 Ungdom nå!
 - 3.4 Mye handler om relasjoner
- 4.0 Oppsummering
- 5.0 Litteratur

1.0 Innledning

Denne rapporten er skrevet ut fra observasjoner jeg har gjort meg i min spesialpraksis som masterstudent i diakoni ved Diakonhjemmet Høgskole høsten 2010. Selvvalgt tema for min spesialpraksis var: "Hvordan arbeides det i Borg bispedømme med vern om skaperverket og kamp for rettferdighet?" Rapporten er skrevet på oppdrag fra Kirkerådets seksjon for diakoni og samfunn ved seniorrådgiver Hans-Jürgen Schorre.

Spesialpraksis er en fire ukers praksis i forbindelse med mastergradsstudiet i Diakoni, hvor studenten selv velger tematikk. Når jeg valgte å fokusere på vern om skaperverk og kamp for rettferdighet i Borg bispedømme, var det ut fra tre motiver:

- 1) Dette er temaer jeg er opptatt av i eget liv. Også gjennom frivillig arbeid og verv i organisasjoner som Norges KFUK-KFUM / KFUK-KFUM Global og Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) samt i Korsvei-bevegelsen er dette tematikk jeg har jobbet med og vært engasjert i gjennom en årrekke.
- 2) I min forrige praksisperiode ved Diakonhjemmet, menighetspraksis våren 2010, så jeg at i svært mange lokale planer for diakoni sliter menigheter med å formulere tiltak knyttet til vern om skaperverket og kamp for rettferdighet.
- 3) Våren 2011 skal jeg skrive masteroppgave i Diakoni. Tema for denne er: "Hvilket utbytte har konfirmanter av å delta på Kirkens Nødhjelp aksjonen?" I samråd med Kirkens Nødhjelp har jeg valgt Borg bispedømme som område for datainnsamling. I praksisperioden gjennomførte jeg intervjuer med konfirmanter og konfirmantledere.

Denne rapporten har to hovedkapitler. I kapittel 2.0 kommer først sju korte rapporter fra møter, arrangementer og lokale besøk jeg har deltatt på i løpet av min spesialpraksis. Formålet med disse korte rapportene er å vise en bredde i arbeidet med vern om skaperverk og kamp for rettferdighet i Borg bispedømme, samt danne grunnlag for kapittel 3.0. Jeg avslutter kapittel 2.0 med to korte punkter. Det ene er en sammenlikning av lokale planer for grønne menigheter i Borg bispedømme, og det siste punktet er noen få første funn fra intervjuene jeg gjorde med konfirmanter.

I kapittel 3.0 kommer mine konklusjoner og utfordringer basert på de observasjoner jeg beskriver i kapittel 2.0. Til sist kommer en oppsummering i kapittel 4.0.

Oslo, November 2010

Lars Hellerdal

2.0 Rapport fra møter, arrangementer og lokale besøk m.m.

Som nevnt i innledningen følger det her sju små rapporter fra møter, arrangementer og lokale besøk jeg har gjennomført i min praksisperiode. Etter disse kommer to punkter som skiller seg noe ut, hvor jeg i det ene sammenlikner planer for grønne menigheter og i det siste avslører noen av mine funn fra intervjuer med konfirmanter om deres deltakelse på Kirkens Nødhjelp aksjonen 2010.

2.1 Ressursgruppen for forbruk og rettferd

Ressursgruppen for forbruk og rettferd i Borg bispedømme består av diakonirådgiver, representanter fra prostiene samt Kirkens Nødhjelps regionskonsulent. De møtes ca.1 gang per måned. Diakonirådgiver fungerer som tilrettelegger og sekretariat for ressursgruppen, mens en av prostirepresentantene er leder.

Jeg deltok på deres oktobermøte hvor møtet startet med en runde hvor deltakerne i ressursgruppen fortalte litt om hva som skjedde i deres prostier, på bispedømmeplan eller i Kirkens Nødhjelp regi. Et hovedfokus var arbeidet med grønne menigheter.

Ressursgruppen satte for en tid tilbake i gang en aksjon de kalte "Grønn stafett": Hvert prosti fikk hver sin stafettpinne. Formålet var å få flere grønne menigheter. En menighet som allerede er grønn menighet skal sende stafettpinnen til en menighet i samme prosti som ikke er grønn menighet. Menigheten som mottar stafettpinnen må så ta stilling til om de ønsker å bli grønn menighet. Etter positivt vedtak i menighetsrådet, sendes stafettpinnen videre til en annen ikke-grønn menighet i prostiet. Ved negativt vedtak kan stafettpinnen sendes i retur til avsender, som kan sende til noen nye – eventuelt tilbake til ressursgruppa.

Ressursgruppen diskuterte på møtet litt hvordan de skulle følge opp menighetene etter at de er blitt grønne. Bakgrunnen for denne samtalen var at ressursgruppen observerte at det var behov for oppfølging. Et forslag var at de som sendte stafettpinne til en menighet, skulle få et særskilt ansvar for å følge opp den menigheten de sendte til. For øvrig ble det sagt at brev som sendes fra kirkerådet til menighetene som var blitt grønne, var et svært positivt tiltak fra sentralkirkelig hold.

Ellers var klimaseminar i regi av Kirkens Nødhjelp, Stiftskongress for Borg og fagdag i Oslo i november oppe som tema på møtet. Ressursgruppen ville delta på alle disse.

2.2 Borg bispedømmekontor

I Borg bispedømme er 36 menigheter registrert som grønne menigheter. Dette utgjør ca.30% av menighetene. Bispedømmekontoret er miljøfyrtårnsertifisert.

Jeg tilbrakte en dag hos diakonirådgiveren på Borg bispedømmekontor. Diakonirådgiverstillingen er en prosjektstilling, som går ut i mai 2011. Diakonirådgiveren selv har vært opptatt av arbeidet med grønne menigheter og har hatt fokus på dette. Samtlige ganger jeg har observert henne i aksjon på arrangementer i bispedømmet, har hun frontet grønne menigheter.

Diakonirådgiveren hadde laget en oversikt over hvilke menigheter som var grønne menigheter, hvilke som hadde diakon og om de hadde plan for diakoni og/eller plan for grønn menighet. Et interessant funn var at det ikke var samsvar mellom hvilke menigheter som hadde diakon og hvilke menigheter som var grønne menigheter. Mange menigheter med diakon var grønne, men like mange uten diakon var grønne. Tilsvarende var det en del menigheter med diakon som ikke var grønne.

2.3 Klimaseminar i Moss

Klimaseminaret var i regi av Kirkens Nødhjelp. Ansvarlige var regionskonsulent sammen med rådgiver fra Kirkens Nødhjelps hovedkontor. Øvrige innledere var klimavitne fra Kenya via telefon/høytaler, Borg biskop og en lokal bystyrepolitiker. I tillegg var det et politikerpanel med to fylkespolitikere og to stortingspolitikere. Seminaret samlet et 30talls mennesker som til sammen representerte 5 grønne og 8 "ikke-grønne" menigheter.

Klimavitne Stephen fortalte forsamlingen om hvordan klimaendringer allerede i dag påvirker samfunnet i Kenya gjennom tørke og flom. Dette går ut over viktige samfunnsfunksjoner som matsikkerhet og elektrisitetstilgang, infrastruktur og skaper store helseproblemer.

Biskopen var tydelig på kirkens engasjement i klimasaken, og henviste bl.a. til Bispemøtets uttalelse i 2007: Det haster, det koster, det nytter. Drivkreftene til kirken er nestekjærlighet, gjensidighet og vern om skaperverket sa hun. Videre poengter biskopen at kirken ikke støtter enkeltpartier, men er politisk ut fra kirkens verdigrunnlag.

Bystyremedlemmet i Moss bystyre trakk frem arbeid med miljø- og strategiplaner, som var viktig for Moss som har et miljøproblem blant annet knyttet til biltrafikk som følge av ferjen mellom Moss og Horten. Han ønsket politisk press/støtte fra kirken i miljøsakene velkomment.

Panelsamtalen viste i liten grad uenighet partiene imellom. Deltakerne på seminaret gav tydelig støtte til at politikerne skulle gjøre upopulære tiltak til beste for miljøet. Politikerne i panelet mente da at de som var på klimaseminaret ikke var representative for befolkningen, men poengterte at politikerne trenger folkets støtte når de skal gjøre vedtak.

2.4 Rettferdig handel Østfold

Rettferdig handel Østfold er en temagruppe under Vennskap Nord/Sør i Østfold. Dette er med andre ord ikke et direkte kirkelig arbeid, men i temagruppen sitter Kirkens Nødhjelps regionskonsulent, som dermed blir den kirkelige linken.

Rettferdig handel Østfold jobber med å innføre Fairtrademerkede produkter i kommuner, fylkeskommune og informasjon til kirke, lag og foreninger. De stiller bl.a. opp med stand med informasjon og produkter på relevante samlinger i fylket. De var både til stede på Klimaseminarer og på Stiftskongressen.

På styremøtet i Rettferdig handel Østfold som jeg deltok i, ble bl.a. ønsket om å gjøre Østfold til Norges første Fairtrade-fylke diskutert. For øvrig har gruppen produsert en lokal Veiviser som forklarer hva Fairtrade er, og arbeider med å etablere nettside. De planlegger også å gjøre et fremstøt mot kommuner og næringsliv for å få flere til å ta i bruk Fairtrade-produkter. Også her vil kirken involveres.

2.5 Stiftskongress

Stiftskongressen samlet kirkelig ansatte fra svært mange av menighetene i Borg bispedømme. Av interesse i denne sammenheng, er at både Rettferdig handel Østfold, Kirkens Nødhjelp og Ressursgruppen for forbruk og rettferd var synlige med stands. Disse ble alle besøkt av mange av deltakerne på stiftskongressen.

Jeg deltok ellers på to seminarer, men vil her bare kort referere det ene:

”Et bærekraftig liv – hvorfor og hvordan” ved Agnes Vetle Tvinnereim. Tvinnereim fortalte om sitt arbeid med trosopplæringsprosjektet ”Fra bleie til mobil – barn og unge som forbrukere” i Bjørgvin bispedømme, og presenterte ressursiden Treet.no, samt henviste til en rekke andre nyttige ressurser. Et sentralt poeng for Tvinnereim var at det må finnes noe imellom det å brette melkekartonger og klimatoppmøtet: engasjere lokalmiljøet til å leve et bærekraftig liv. Hun henviste her til bærekraftig liv prosjektet på Landås i Bergen, som bl.a. er inspirert av Trancition Towns ideen.

På nettsiden barekraftigliv.no, beskrives Landås-prosjektets visjon slik:

”Vi ønsker å utvikle en modell for samhandling i et lokalsamfunn for å oppnå en bærekraftig livsstil. Med bærekraftig livsstil forstår vi følgende: En livsstil som imøtekommer dagens behov uten å forringe mulighetene for kommende generasjoner til å få dekket sine behov.”

2.6 Askim grønne menighet

I oktober 2010 ble Askim registrert som grønn menighet. Utfordringen til å bli grønn menighet kom som følge av stafettpinne-aksjonen. I menighetsrådet gikk man før sommeren igjennom handlingsarket med forslag til tiltak for grønne menigheter. Menighetsrådet krysset av 26 punkter og la til to egne.

Menighetsrådets forslag ble oversendt til diakoniutvalget, som behandlet plan for Askim som grønn menighet på sitt møte 19.oktober. Det ble ikke foreslått særlige endringer ut over at man la til enda ett selvvalgt punkt, som omhandlet synliggjøring av Askim som grønn menighet:

- "Vi vil synliggjøre Askim som grønn menighet via tavle i kirken, menighetsbladet og nettsider og lokalavis. Aktuelle blader og tidsskrifter skal gjøres tilgjengelige på menighetskontoret."

Et annet punkt som var viktig for diakoniutvalget, var det egendefinerte punktet:

- "Vi vil opprette eget miljøutvalg og kontaktperson for Askim som grønn menighet"

Planen inneholdt også kolonner som anga tid for gjennomføring (årstall), og hvem som hadde ansvar for gjennomføring av tiltakene. I sakspapiret til diakoniutvalgsmøtet fremgår det at de fleste av de (i utgangspunktet) 28 punktene i planen allerede er oppfylt. Planen ble – etter behandlingen i diakoniutvalget – sendt tilbake til menighetsrådet for godkjenning.

2.7 Moss grønne menighet

Moss menighet ble av mange jeg snakket med i min praksisperiode, fremhevet som en foregangsmenighet når det kom til arbeidet med å være grønn menighet. Deres handlingsplan for å være grønn menighet er svært omfattende og inneholder i tillegg til punkter fra handlingsarket flere lokalt utformede punkter og presiseringer. I tillegg til handlingsplanen, har de på sin nettside under tema "Grønn menighet" informasjon om Fairtrade med link til fairtrade Norge, link til klimatesten (klimaklubben.no – grønn hverdag) og ikke minst "månedens grønne tips" som er et grønt tips fra menigheten. For november 2010 er tipset å kjøpe brukte bøker i menighetens egen bruktbokhandel.

Moss har fått til mye: kildesortering, gjenbruk og redusert forbruk, forbruk- og rettferdsperspektiv i gudstjenester, undervisning og andre kirkelige arrangementer, utstrakt bruk av fairtradeprodukter, økologiske produkter og liknende, informasjon til kirkebesøkende på kirkekontor og kafé og mye, mye mer. Å være grønn menighet er blitt en livsstil for Moss menighet.

Noe av det viktigste som har vært gjort for å få dette til, er engasjerte mennesker i nøkkelposisjoner (diakon, daglig leder og presteskap), samt mange engasjerte frivillige. Timing ble også av staben løftet frem: tidsånden i samfunnet hvor fokus på klimaendringer er stort, bygging av nytt menighetshus som gav muligheter, oppstart av egen kafé, kommunale tiltak og tilpasninger med mer, var hendelser som falt heldig sammen med menighetens arbeid knyttet mot vern om skaperverket.

2.8 Planer for grønne menigheter

Utenom planer for grønn menighet i Askim og Moss, har jeg mottatt ytterligere tre planer per e-post etter forespørsel til om lag 15 grønne menigheter. Av disse 5 planene har 3 planer mange lokale tiltak, utdypninger og bemerkninger i tillegg til punkter fra handlingsarket. Planene har 11 punkter felles:

Gudstjenesteliv: Vi vil (1) feire "Skaperverkets" dag og (2) arrangere gudstjeneste i friluft minst én gang i året.

Diakoni, undervisning og informasjon: Vi vil (3) delta i fasteaksjonen til Kirkens Nødhjelp (KN) og sørge for å ha en KN-kontakt i menigheten.

Innkjøp: Vi vil (4) bruke Fairtrade-merkede produkter når slike finnes.

Energi: Vi vil (5) slukke lyset i rom som ikke er i bruk, (6) skru av PC'en når vi går for dagen og (7) fylle opp oppvaskmaskinen før den settes på.

Transport: Vi vil (8) legge til rette for sykkelparkering ved kirka.

Avfall: Vi vil (9) kopiere på begge sider av arket, (10) levere EE-avfall godkjent mottak eller gjenbruksordning der det er mulig og (11) levere kjemikalierester til godkjent mottak.

2.9 Intervjuer til masteroppgave

Jeg har foreløpig bare gjennomført intervjuer med konfirmanter og konfirmantledere, men ikke startet arbeidet med å transkribere intervjuene eller analysere mine funn. Datamaterialet jeg sitter på, vil først bli behandlet skikkelig i min masteroppgave som etter planen leveres i mai 2011.

To inntrykk fra intervjuene som jeg ønsker å ta med i denne sammenheng:

- Samtlige konfirmanter jeg har intervjuet, har en god del kunnskap om og forståelse for klimaendringer og klimaspørsmål. Denne kunnskapen har de primært fått fra skolen samt via internett og TV.
- Konfirmantene synes det er fint å hjelpe til når noen trenger det, og kunne gjerne tenke seg å delta på Kirkens Nødhjelp aksjonen flere ganger hvis de ble spurt.

3.0 Konklusjoner og utfordringer

Til nå i denne rapporten har jeg beskrevet en del av de opplevelser og erfaringer jeg fikk i min praksisperiode. Kapitlet ovenfor vil i det følgende fungere som bakgrunn for de påstander og utfordringer jeg ønsker å løfte frem.

3.1 Videreutvikle grønne menigheter

Grønne menigheter som konsept har – så langt jeg kan forstå – gitt god hjelp til menigheter som ønsker å engasjere seg i arbeidet med vern om skaperverket. Siden 2006 har 165 menigheter, 15 sogn og 8 fellesråd blitt grønne menigheter / miljøfyrtårnsertifisert, samt at 7 bispedømmekontor har blitt miljøfyrtårnsertifisert. Å beskrive dette som et betydelig løft for kirkens miljøengasjement er ingen overdrivelse. Årsakene til at dette løftet har kommet nå er trolig sammensatt: kirkelige vedtak i bispemøtet og kirkemøtet, opprettelsen av kirkelig nettverk for forbruk, miljø og rettferd – videreført i prosjektet "Skaperverk og bærekraft" og ikke minst generelt fokus i samfunnet har spilt viktige roller. I Borg bispedømme har "grønn stafett" med Ressursgruppa for forbruk og rettferd og særskilt diakonirådgiver vært avgjørende for å spre konseptet grønne menigheter.

Konseptet grønne menigheter har fungert slik at menighetene har fått muligheten til å sette tanker ut i praksis. For enkeltmenigheter som Moss, er det å være en grønn menighet blitt en livsstil. Jeg tror allikevel Ressursgruppa for forbruk og rettferd i Borg har sett noe vesentlig når de peker på behovet for oppfølging av de grønne menighetene. Å krysse av 25 punkter på et handlingsark for deretter å vedta en lokal plan, vil for mange menigheter være en grei sak. Mye gjøres kanskje allerede. Min påstand er at dette i mange tilfeller ikke i seg selv er nok for å få menigheten engasjert. Det viser seg også at langt fra alle grønne menigheter benytter seg av det som tilrettelegges av impulser, slik som klimaseminar og relevante seminarer på stiftskongress. Derfor tror jeg konseptet grønne menigheter bør videreutvikles. Hva mer enn handlingsark og lokal plan kan bli del av pakka?

Min anbefaling er nettopp å starte med grønne menigheter som konsept. Dette er kjent for mange, og er etter hvert i kirkelig sektor blitt en merkevare. Landås i Bergen og Transition Towns ideen som har fått nedslag der, bør knyttes opp mot arbeidet med grønne menigheter i en eller annen form. Landås representerer en utvikling og ny giv til arbeid lokalt, som går et skritt lenger enn handlingsplanen. Kunne grønne menigheter inviteres til samlinger spesifikt om dette? ...eller enda bedre: kunne et team reise rundt på inspirasjonsturné til grønne menigheter?

Jeg tror også Ressursgruppa for forbruk og rettferd har en glimrende idé når de foreslår at grønne menigheter kan utfordres til å støtte hverandre. Grønn stafett konseptet gjør det lettere å knytte menigheter sammen ved at avsender får et ansvar for den menigheten man sender til. Felles "Grønne menigheter aksjoner" kunne være en annen idé til konseptutviklingen.

I skrivende stund er det uklart for meg hva mer og konkret hvordan grønne menigheter kan videreutvikles. Jeg tror allikevel det er et behov for dette. Herved er utfordringen sendt videre.

3.2 Vern av Diakonirådgiver

Vern av diakonirådgiver er et godt tiltak for vern om skaperverket. I Borg bispedømme har diakonirådgiver en viktig posisjon for å fremme arbeidet med vern om skaperverket. Per i dag er denne stillingen utsatt: stillingen er en prosjektstilling og foreløpig er eventuell videreføring av stillingen usikker.

I statusrapport for arbeid med miljø, forbruk og rettferd i perioden 2002-2007, vises det til at mangel på diakonirådgiver i Borg, som var fraværende i en periode, gav et lavere fokus på forbruk og rettferd som tematikk i bispedømmet. Siden 2007 har 36 menigheter blitt grønne menigheter, og bispedømmekontoret er blitt miljøfyrtårnsertifisert. Jeg tror ikke det er tilfeldig at dette har skjedd i den perioden hvor bispedømmet har hatt en diakonirådgiver med engasjement for grønne menigheter.

For øvrig sitter diakonirådgiver på en svært nyttig oversikt over hvilke menigheter som er grønne, har jevnlig kontakt med bispedømmets diakoner som skal drive menigheters diakonale arbeid (diakoni uttrykkes bl.a. gjennom vern om skaperverket), er sekretariat og pådriver for ressursgruppa for forbruk og rettferd, stiller med stand for grønne menigheter på relevante samlinger og løfter saken generelt i bispedømmet.

Diakonstillinger vil også være viktige for arbeidet med grønne menigheter og andre viktige tiltak innen vern om skaperverk og kamp for rettferdighet. Siden dette er uttrykk for diakoni, og diakonens oppgave er å lede menighetens diakonale arbeid, vil diakonen mange steder være nøkkelpersoner. Av de menighetene som er grønne og har diakon i Borg, er som regel diakonen tett på menighetens arbeid med vern om skaperverket. Det er dessverre ikke slik at alle menigheter med diakon er grønne. Dette kan handle om diakonen, men like gjerne om andre forhold lokalt som bremser en slik prosess. Utfordringen med å verne om skaperverket går til kirken generelt, og bør fanges opp av diakonien spesielt. Igjen er diakonirådgiver viktig for å formidle dette.

3.3 Ungdom nå!

En konfirmannt anno 2010 er født i 1995. Følgelig har konfirmannten vokst opp i et samfunn hvor fokus på klimaspørsmål, bærekraftig utvikling og miljøkrise har vært stort. De aller fleste konfirmanter har hatt tilgang til internett i hele skoletiden sin, og er aktive brukere. Skolen har også tematisert klimaspørsmål i mye større grad enn noen gang tidligere.

Mine intervjuer viser at konfirmanter har god kunnskap om hva klimaendringer er, hva som forårsaker dem, hvem som rammes og hvem som er skyld i dem. De har tanker om hva vi kan gjøre konkret i våre lokalsamfunn, og sitter på oppdatert informasjon gjennom skole og internett. Min påstand er at ungdom er en kjemperessurs for kirkens arbeid med vern om skaperverk og kamp for rettferdighet! Samtlige av de konfirmanter jeg har intervjuet, kan tenke seg å delta på Kirkens Nødhjelp aksjonen mer enn bare når de selv er konfirmanter.

Motivasjonen springer fra at det er gøy eller at saken er viktig til at det å hjelpe til er en verdi i seg selv. Kunnskapsrike OG motiverte.

Ungdom bør inviteres inn i prosess med å utforme menighetenes grønne planer, komme med forslag til tiltak, være med i menigheters grønne utvalg og gjerne i bispedømmets ressursgruppe for forbruk og rettferd.

3.4 Mye handler om relasjoner

Jeg har lurt på hvor engasjementet til enkeltmennesker kommer fra. Jeg velger å tro at mye handler om vårt forhold til Jesus Kristus, og Den hellige ånds virke på jord – og ikke bare en utfordring fra skapelsesteologien. I bønn og bibelstudier finnes inspirasjonen som kirken trenger – der er kilden til liv og kamp. Biskoper som er tydelige i sin tale og kirkemøte som gir klare uttalelser og retninger er en svært viktig støtte, men ikke nok.

Mye handler om relasjoner, også når vi snakker om vern om skaperverk og kamp for rettferdighet. Moss menighet er et eksempel på dette, hvor personer i ulike posisjoner i kirken – fra frivillig til kirkeverge – møtes i et felles engasjement for vern om skaperverket. Videre jobber Moss i samarbeid med både organisasjoner og kommune lokalt, og deres arbeid strekker seg derfor ut over det som skjer i menigheten.

Diakonien har tradisjonelt befunnet seg i grenselandet mellom kirke og samfunn – i perioder mer i den ene enn i den andre. Den broen som allerede finnes mellom kirke og samfunn er viktig å ta vare på og styrke i arbeidet med vern om skaperverket og kamp for rettferdighet. Politikere ønsker og trenger støtte for å ta vanskelige og upopulære valg. Den støtten kan kirken være med å gi.

4.0 Oppsummering

I denne rapporten har jeg presentert en del av mine erfaringer i forbindelse med spesialpraksis i Borg bispedømme. Mine hovedkonklusjoner og utfordringer er knyttet til fire punkter:

- 1) Videreutvikle grønne menigheter. Skal dette konseptet ha en fremtid, trengs både bedre oppfølging av de menigheter som er grønne, og en videre utvikling av selve konseptet.
- 2) Et vern om diakonirådgiverstillinger bidrar positivt til arbeid med vern om skaperverket. Flere diakonstillinger bør også være positivt i denne sammenheng.
- 3) Integrering av ungdom i menigheters arbeid med vern om skaperverk og kamp for rettferdighet. Ungdom utgjør en kjemperessurs, har kunnskap og engasjement som vil kunne gi ny giv til menighetenes arbeid.
- 4) Relasjoner er viktig. Først og fremst relasjonen mellom Den treenige Gud og oss mennesker. Dernest relasjoner mennesker i mellom, og da spesielt mellom kirke og samfunn. Disse relasjonene vil være avgjørende viktige å ta vare på og styrke i kampen for livet i vår verden.

Aller viktigst er alt det som faktisk skjer: mye godt arbeid drives, det er mange mennesker i Borg med stort engasjement og vilje til handling, planer lages og settes ut i livet og biskopenes visjon om at "alle menigheter i Norge skal ha en miljøvennlig profil" (BM 26/07), er vi nærmere nå enn noen sinne.

5.0 Litteratur

BM 26/07. *Det haster – det koster – det nytter*. URL:

<http://www.gronnkirke.no/index.cfm?id=238379>. Lest: 19.11.2010

Borg bispedømmeråd (2010.11). *Strategiplan – Strategi Borg 2007-09*. URL:

<http://www.kirken.no/borg/index.cfm?id=295563>. Lest: 17.11.2010

Bærekraftige liv på Landås (2010.11). *Vår visjon*. URL:

<http://www.barekraftigeliv.no/omoss/grunnide>. Lest: 22.11.2010

Eide, Sindre, Lars Ove Kvalbein og Estrid Hessellund (red.) (2007). *Grønn kirkebok. Skaperverk og miljø, forbruk og rettferd i menigheten*. Oslo: IKO-forlaget

Grønnkirke.no (2010.11a). *Hvordan blir vi en grønn menighet?*. URL:

<http://www.gronnkirke.no/index.cfm?id=238241>. Lest: 17.11.2010

Grønnkirke.no (2010.11b). *Oversikt over grønn kirkelig virksomhet*. URL:

<http://www.gronnkirke.no/index.cfm?id=238402>. Lest: 17.11.2010

Grønnkirke.no (2010.11c). *Kirkelige vedtak og uttalelser*. URL:

<http://www.gronnkirke.no/index.cfm?id=238346>. Lest: 18.11.2010

Kirkerådet (2007). *Statusrapport for arbeid med miljø, forbruk og rettferd i perioden 2002-2007*. URL: <http://www.gronnkirke.no/index.cfm?id=238390>.

Lest 19.11.2010

Kirkerådet (2008). *Plan for diakoni*. Oslo: Kirkerådet

Moss menighet (2010.11a). *Handlingsplan for Moss menighet som grønn menighet*. URL: <http://www.moss.kirken.no/index.cfm?id=286970>. Lest:

17.11.2010